

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK EĞİLİMLERİNİN BENLİK İMGELERİNİN VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN ORTAK ETKİSİ

Sabiha HAKAN*

ÖZET

Lise 9'uncu ve 10'uncu sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ile, öğrencilerin benlik imgelerinin, öğrencilerin sınıfı, cinsiyeti, yaşı, kaç kardeş olduğu, kaçınıcı çocuk olduğu, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, ailenin bütünlüğü, babanın ilişkisi, annenin ilişkisi, babanın öfkeli olup olmadığı, annenin öfkeli olup olmadığı, babanın alkol alıp almadığı, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği, dinlediği müzik türüne bağlı olarak ortak etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın evreni olan Ankara İl merkezinde 2007-2008 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde, Cumhuriyet Lisesi, Bahçelievler Anadolu Lisesi, Ömer Seyfettin Lisesi, Dr. Binnaz Ege Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi'nin 9'uncu ve 10'uncu sınıflarından random yöntemiyle seçilen 200 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu", "Saldırganlık Ölçeği" ve "Offer Benlik İmgesi Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde demografik özelliklerle saldırganlık eğilimi ve benlik imgesi arasındaki ortak etkiyi aramak için çift yönlü varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Levene Testi kullanılmıştır. Saldırganlık eğilimi, düşük, orta ve yüksek düzey olarak sınıflandırıldıktan sonra ortak etki aranmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0.01 ve 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS İstatistik Paket Programı (15.0 versiyonu) kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, lise 9'uncu sınıf öğrencilerinin benlik imgelerinin, düşük, orta saldırganlık eğilim düzeylerinde, 10'uncu sınıf öğrencilerine göre daha düşük benlik imgesine sahip oldukları, yüksek saldırganlık eğiliminde ise 9'uncu sınıf öğrencilerinin 10'uncu sınıf öğrencilerine göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Genel lise olan Cumhuriyet Lisesini diğer genel lise ve Anadolu liselerine göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Düşük, orta ve yüksek saldırganlık eğilimlerine göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmüştür. Diğer demografik özellikler değişkenlik göstermektedir. Ancak 0.01 ve 0.05 anlamlılık düzeyine göre anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ergen, saldırganlık, şiddet, benlik imgesi.

ABSTRACT

Investigated in this research is the common effect of aggressive behaviors and self images of 9th and 10th grade high school students according to various factors such as the grade of the students, the gender, the age, the number of brothers and sisters, the age sequence in the family, the literacy of the mother, the literacy of the father, the unity of the family, the relationship with father, the relationship with mother, whether the father is violent, whether the mother is violent, whether the father uses alcohol, how the students spend their spare time, and the genre of the music they listen.

The samples are randomly chosen 200 9th and 10th grade students from different high schools in Ankara. These high schools are Cumhuriyet Lisesi, Bahçelievler Anadolu Lisesi, Ömer Seyfettin Lisesi, Dr. Binnaz Ege, Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi and they form the universe of the research. in 2007-2008 academic years.

In this research, "Student Personal Information Form", "Aggression Scale" and "Offer Self-Image Scale" are used. To seek for the common effect of demographics, the aggressive behavior and the ability

* Yrd. Doç.Dr., Ufuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi.sabihahakan@hotmail.com.

of problem solving mutual variance analysis (MANOVA) is used in the analysis of the data. Levene test is utilized. After classifying the aggression level low or medium the common effect is searched to determine if the results are admissible the significance figures of 0.01 and 0.05 are employed. In the analysis of the data, and in the calculation of the shown values, SPSS statistics software (version 15.0) is operated.

The results show that the 9th grade students with low and medium aggression level have lower self images than 10th grade students. In higher aggression levels, however, 9th grade students have better self-images than 10th grade students. The students of Cumhuriyet Lisesi, which is a public school, show a better self image than the students in other public schools and Anatolian high schools. It is shown that in every aggression level, low, medium or high, female students have better self images than males. Other demographics vary, but they do not show significant difference according to significant figures 0.01 and 0.05.

Key Words: *Adolescence, aggression, violence, self-image.*

GİRİŞ

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgeleri pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Ancak benlik imgesinin, saldırganlık eğilimi ile bazı demografik özelliklerinin ortak etkisine ilişkin araştırmaların ise yapılan taramalar sonucunda daha sıklıkla yapılması gereğini ortaya koymaktadır.

Öz imaj olarak ifade edilen benlik imgesi (self-image); kişinin kendisi hakkında hissettiklerinin ve düşündüklerinin toplamı: kendisine ne olduğuna ilişkin imajdır. Bu imge gerçekçi olabileceği gibi fantastik veya idealleştirilmiş de olabilir (Termbank, 2000). İdeal benlik imgesi temelde iyilik, cömertlik, alçak gönüllülük, doğruluk, soyluluk, cana yakınlık, özgeciler gibi has özelliklerin karışımıdır (Horney, 1950: Akt; Yazgan, İnanç, Yerlikaya 2009). Horney'e (1950) göre insanlara karşı olma eğilimine sahip olan saldırgan tipin kendisine yönelik ideal imgesi ise güçlü her durumun yenilmez hâkimi, diğer insanlardan daha zeki ve daha gerçekçi olduğu yönündedir. Başka bir anlatımla benlik imgesi, bireyin ne olduğunu, ideal benlik bireyin olmayı arzu ettiği benini, özsaygı ise bireyin ne olduğu ile ne olmak istediği arasındaki farka ilişkin bireyin duygularını gösterir (Pişkin, 1999). Yani benlik imgesi, bireyin sahip olduğu zihinsel ve fiziksel özelliklerinin farkında olmasıdır (Pişkin, 1999. s. 98).

Tamer ve diğerlerine (1992) göre benlik imgesi bireylerin hayatlarının, fikirlerinin, duygularının fenomenolojik örgütlenmesi olarak tanımlanmasıdır. Ayrıca herhangi bir zamanda, herhangi bir durumda kendimize ne olduğumuza ilişkin bir imaj olarak betimlenmektedir. Bu imaj bilinçli veya bilinçdışı olabilir. Gerçekçi olabileceği gibi fantastik ya da idealleştirilmiş de olabilir (Öner, 1985; Budak, 2000. s.583). Benlik

imgesinin başkalarının verdiği geri bildirimlerden etkilenerek şekillenmesi ve gelişmesi sürecinde birey pasif bir varlık değildir. Kendi zihinsel kapasitesi ile yaşantılarının zenginliği ve genişliğine göre bu geribildirimleri alır ve kendine göre yorumlar (Pişkin, 1999. s:99). Örneğin çocuğun okul yaşantısı ne kadar zengin olursa sahip olduğu zihinsel ve fiziksel özelliklerinin farkına varması da o kadar hızlı olur (Pişkin, 1999. s:99). Benlik imgesinin gelişim süreci ailede başlamakla beraber, bu süreç çocuğun okula başlamasıyla hız kazanır.

Benlik kavramı ise, kişinin kendi kimliği, değeri, gelenekleri, sınırları, değer yargıları, amaçları gibi kendisi hakkında algılayabildiği görüşlerinin, duygularının ve tutumlarının tamamıdır (Yörükoğlu, 1993. s.101-103; Erden ve Akman, 1998. s.92; Budak, 2000. s.583). Benlik kavramının benlik imgesinin beğenilip benimsenmesi benlik saygısını oluşturur. Benlik saygısı, kişinin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramının onaylanmasından doğan memnun olma durumudur (Yörükoğlu, 1993). Başka bir anlatımla benlik saygısı, bireyin benlik imgesi ile ideal benliği arasındaki farkı değerlendirmesidir. Yani bireyin kendisini nasıl algıladığı ile olmak istediği benliği arasındaki fark bireyin özsaygı düzeyini verir (Pişkin, 2004: s.100). Bir anlamda benlik kavramı bireyin kendi “ben” inin, başka bir anlatımla kendi kimliğinin farkında olmasıdır (Pişkin, 1999: s.117).

Benlik kavramının bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç boyutu vardır. Söz konusu kavram ayrıca benlik imgesi, ideal benlik ve özsaygı gibi üç alanda gelişme göstermektedir. Benlik kavramını bir bakıma ideal benlik, benlik imgesi ve özsaygı kavramını içine alan şemsiye bir kavram olarak görebiliriz. Bu şemsiyenin altındaki üç kavramın yani benlik imgesinin, ideal benliğin ve özsaygının gelişimi, bu şemsiye kavramının gelişimiyle ilişkilidir (Pişkin, 1999: s.97). Benlik kavramını ayrıntılı olarak ve sistematik bir biçimde ilk tanımlayan psikolog James'tir. James (1968) benliği, “görgül ego” “bilinen olarak ben” (me), ve “salt ego” “bilen olarak ben” (I) biçiminde ikiye ayırmaktadır. Benlik çeşitli kişilik kavramlarının temel öğelerinden birini oluşturur. Kişiliğin öznel yanı olarak tanımlanan benlik, kişiliğin temel gücü olan ve insanın uyumunda önemli rol oynar. Benlik ergenin sahip olduğu en değerli varlıktır (Özoğlu, 1975). Benlik kişiliğin en önemli kavramıdır (Rogers, 1951). Benlik ayrıca her insanda “iç varlık” diye adlandırılan “özben”in varlığı ile de açıklanmaktadır (Maslow, 1968). Özben herkeste kendine özgüdür bir dereceye kadar değişmezdir.

Adler'e göre benlik, yaratıcı bir güçtür. Bütünleşmiş ve bağdaşıklık sağlamış yaratıcı ben kişiliğin öncüsüdür. Kişiliğin bütün sistemlerini çevresinde toplayan bir merkez gibi olduğunu vurgulayan ise Yung'dır. Karen Horney ise yetişkinlik dönemlerinde de gelişimini sürdürdüğünü belirtir ve bireylerde doğuştan kendini gerçekleştirme gücü olduğunu savunur (Akt: Gectan, 1981). Benliğin sekiz ayrı gelişim dönemi üzerinde duran Erikson (1968), benlik kavramının yaşa ve duruma göre değişiklik gösterdiğini belirtmiştir. Bu değişikliklerde bireyin içinde bulunduğu toplumsal ilişki kalıplarının yönlendirdiğini ve kimliğin belirleyici olduğunu söylemektedir. Mead (1968) ve Corey (1981) gibi kavramlar ise "ayna benlik" (looking glass-self) yani benliğin toplumsal görüntü olduğunu vurgulamış ve benliğin iki yanından söz etmişlerdir. Başkalarının tutum ve görüşlerine değer veren yan, (me) içinden geldiği gibi davranan yaratıcı ve etkin yan (I) vardır.

Üre'nin (2007) yaptığı "Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stillerinin Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmada benlik saygısının karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve stresle başa çıkma stillerini anlamda düzeyde açıkladığı vurgulanmaktadır. Diğer yandan Balat ve Akman'ın (2004) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, lise öğrencilerinin yüksek düzeyde benlik saygısına sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve yaş açısından bakıldığında anlamlı düzeyde bir fark bulunmadığı görülmektedir.

Ortacıoğlu'nun (2009) müzik öğretmeni adaylarının benlik saygıları ile ilgili araştırmasında ise, cinsiyet ve sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmazken yaş değişkeni ile benlik saygısı puanları arasında daha büyük yaşta öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Benlik saygısı puanları ile ailenin maddi durumu ve ailenin genel yapısı değişkenleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir. Bu fark ailenin maddi durumunu orta ve yüksek algılayan öğrenciler ile anne ve babanın tutumunu demokratik ve koruyucu algılayan öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin akademik başarılarının ve çalgı başarılarının öğrencinin benlik saygısı puanlarını etkilediği vurgulanmaktadır. "Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi" adlı çalışmada ise öğrencilerin utangaçlığı ve benlik saygıları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Hamarta ve Demirtas, 2009). Aynı çalışmada utangaçlık ve fonksiyonel olmayan tutumların onaylanma alt

boyutu arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirtilmektedir. Benlik saygısı ile mükemmeli tutum ve onaylanma ihtiyacı arasında da negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır.

Lise öğrencileri üzerinde yapılan başka bir araştırma ise benlik imajı üzerinedir. Erinç'in (1995) "Lise Öğrencilerinin Benlik İmajı ve Başarı Arasındaki İlişkiyi Araştırma" adlı araştırmasında ise benliğe duyulan saygının okul başarısını etkilediği, benlik saygısı düşük bulunan öğrencilerin okul başarılarının da düşük olduğu belirtilmektedir. Benzer bir araştırma ise Güngör'ün (1989) "Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler" adlı araştırmasında görülmektedir. Bu araştırmaya göre, benlik saygısı yüksek öğrencilerinin akademik başarılarının da yüksek olduğu belirtilmektedir. Tatoğlu, Ocakçı ve Özlem'in (2010) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada da benlik saygısı yüksek öğrencilerin okul başarılarının diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Bu araştırmada cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, ailenin maddi durumu, ailenin toplumsal yapısı ve ilgili değişkenlerde de bu sonucun değişmediği görülmektedir.

Lise öğrencileri üzerinde, benlik saygılarını, cinsiyet, arkadaş sayısı ve yakın arkadaş sayısı değişkenlerine göre araştıran Çevik ve Atıcı'nın da (2009) benzer bulguları elde ettiği vurgulanmaktadır. Taysi (2000) Ankara'daki Çeşitli Üniversitelere Devam Eden Kız ve Erkek Öğrencilerin Benlik Saygılarını Aileden ve Arkadaşlardan Aldıkları Sosyal Desteğe Göre İncelenmesi" adlı araştırmasının sonucuna göre; "Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" puanlarıyla "Offer Benlik İmgesi Ölçeği"nin "Aile İlişkiler" alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı ve yüksek bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır. "Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği"nin "Sosyal İlişkiler" alt ölçeğinden alınan puanların ortalamaları arasında en yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirtilmektedir.

Yağışan, Sünbül ve Yücelar'ın (2007) "Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar ve Diğer Bölüm Öğrencilerinin Benlik İmgesi ve Denetim Odaklarının Karşılaştırılması" adlı araştırmalarında, güzel sanatlar ve diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin benlik imgeleri ve denetim odakları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunduğu vurgulanmaktadır. Cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre farklılık gösterdiği de görülmektedir. Benlik imgesi ölçeğinin alt boyutu olan cinsel tutumlar ve sosyal ilişkiler boyutunda karşılaştırma yapıldığında, güzel sanatlarda okuyan öğrencilerin diğer bölüm öğrencilerine göre daha olumlu bir benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Kız öğrencilerin aile ilişkileri, bireysel değerler, baş etme gücü, beden imgesi,

meslek ve eğitim hedefleri ve sosyal ilişkiler boyutunda, erkek öğrencilere göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir.

Lindfords ve arkadaşlarının (2005) 14 ve 16 yaşlarında 194 ergen üzerinde, benlik imgesi ile kendine saygı, depresyon ve ego gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemeleri sonucunda, benlik imgesi ile benlik saygısı, depresyon ve ego gelişimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Benlik imgesi ölçeğinin alt boyutlarından olan, sosyal ilişkiler, cinsel tutumlar, aile ilişkileri, sosyal farkındalıkları, kişinin endişeleri arasında da düşük düzeyde ilişki olduğu belirtilmektedir. Bolkan'ın (2005) disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin problem çözme becerilerini ve benlik imgelerini incelediğinde; disiplin cezası almamış öğrencilerin problem çözme becerilerinin yüksek, benlik imgelerinin daha olumlu olduğu bulunmuştur. Ayrıca disiplin cezası almış ve almamış öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, anne-babanın birlikte ya da ayrı yaşmaları, aile içinde şiddetin varlığı, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne babanın meslek dağılımı bakımından benzer sonuçlar elde edildiği vurgulanmaktadır.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerinin de pek çok değişkenle karşılaştırılması sonucunda bu eğilimlerin farklı değişkenlerle ilişkisini ortaya koyduğu görülmektedir. Spor yapma ile saldırganlık eğilimi arasında ilişki arayan araştırmalara bakıldığında, Derwent'in (2007) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmaya göre bir fark elde edilmediği; ancak Derwent, Arslanoğlu ve Şenel'in (2010) araştırmasında ise spor yapan öğrencilerin atılganlık düzeylerinde anlamlı düzeyde bir fark elde edildiği görülmektedir. Kapoğlu'nun (2009) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada ise sporun saldırganlık düzeyini azaltmadığı ancak bunların aldığı puanların ortalamasının erkeklere göre daha yüksek bulunduğu belirtilmektedir.

Ana-baba tutumu açısından lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerine bakıldığında ise Sezer'in (2007), Şahin'in (2006), Hatunoğlu'nun (1994), Avcı'nın (2006), Doğan'ın (2001), Karataş'ın (2002) lise öğrencileri üzerinde araştırmalarında demokratik olmayan tutumları olan anne babanın çocuklarının saldırganlık eğilimlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Aile içinde şiddete uğrayan çocukların da saldırganlık eğilimlerinin yüksek olduğu görülmektedir (Sezer, 2007). Kuruöz ve Koç'un (2007) araştırmasında ise anne baba tutumunun faktör olduğu vurgulanmaktadır. Saldırganlık eğiliminin olumsuz tutum nedeni ile yüksek bulunduğu belirtilmektedir. Doğan'ın (2001) ergen-ana baba tutumu ve saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemesi sonucunda, kızların saldırganlık

ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının erkeklerin puanlarının ortalamasından anlamlı derecede yüksek bulunduğu belirtmektedir. Kırımoğlu, Parlak, Dereceli ve Kapoğlu'nun (2008) çalışmaları ile de benzerlik göstermektedir.

Diğer yandan Hurd ve Nicoladis'in (2009) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada ise erkek kız öğrencilerden daha çok dolaylı ve sözel saldırganlık davranışı gösterdikleri görülmektedir. Okul çağı çocukları üzerinde yapılan araştırmaların çoğu da göstermiştir ki erkekler kızlardan daha çok fiziksel saldırganlık göstermektedir (Björkquist, 1992, 1994; Björkquist ve diğerleri, 1992a, 1992b; Cairns, Neckerman, Ferguson, Gatie, 1998; Cjick ve Grotmeter, 1995) gibi bazı çalışmalar da kızların erkeklerden daha saldırgan oldukları bulunmuştur. Ancak bu saldırganlığın dolaylı saldırganlık olduğu belirtilmektedir.

Björkquist, 1992, 1994; Björkquist ve diğerleri, 1992a, 1992b; Cairns ve diğerleri, 1989; Crick ve Grotmeter, 1995; Lagerspets ve Björkquist, 1994; Lagerspetter ve diğerleri, 1988). Bunun gibi kızların da erkeklerden daha çok saldırgan davranış gösterdikleri araştırmaların olduğu da görülmektedir (Little ve diğerleri, 2003) (Akt; Hurd ve Nicoladis, 2009). Banahene ve Amedahae'nin (2008) Gana'da lise öğrencileri üzerine yaptıkları araştırmada erkek öğrencilerin fiziksel saldırıyı kız öğrencilerin de sözel saldırıyı ifade ettikleri belirtilmektedir. Tedeschi, Smith ve Brown (1974), Archer ve Haigh (1997), Camphel ve arkadaşları (1993, 1997); Camphel (1999) ve Tapper ve Boulton'un (2004) 800 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmalarında bu sonucu destekler nitelikte olduğu görülmektedir (Akt: Banahene ve Amedahe, 2008).

Smith, Tolan, Telli ve Huersman'ın (1996) ergenler üzerinde yaptıkları araştırmada aileleri suç işleyen grupta yer alan ergenlerin düşük disiplin ve daha az uyum ve daha az bağlılığa sahip olduklarını belirtmektedirler. Groman – Smith, Tolan ve Henry (2000) ergenlerin üzerinde Chicago'da yaptıkları araştırmada ise ergenin suç işleme davranışının aile işlevleri özelliklerine ve ailenin yaşadığı çevrenin özelliklerine bağlı olduğunu vurgulamaktadırlar. Özellikle yoksul bölgelerde yaşayan ailelerin suç işleme ve şiddet için büyük risk oluşturduğunu belirtmektedirler.

İsrail'de Gustavo, Mesch, Gideon, Fishman, Elsikovita (2003) tarafından ergenler üzerinde yapılan araştırmaya göre negatif deneyimin saldırgan davranış için bir risk faktörü olabileceğini ileri sürmekte oldukları görülmektedir. Diğer yandan anne yoksunu olan çocukların da olmayan

çocuklara göre bir fark görüldüğü de Dikmen ve Gürsoy'un (2005) ilköğretim öğrencilerinin üzerinde yaptıkları araştırmanın bir sonucudur.

Saldırganlık eğilimlerine okuldaki dayak ve akran zorbalığı açısından bakıldığında ise Durmuş ve Gürkan'ın (2003) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada saldırganlık davranışı gösteren öğrencilerin %70'inin yaralanma ile sonuçlanan kavgaya karıştıklarını belirtmektedirler. Sabuncuoğlu, Ekinci, Bahadır Akyuva, Altınöz ve Berkem'in (2006) araştırmasında ise, akran şiddetine uğrayan lise öğrencilerinin (%64) akran şiddetiyle karşılaştıkları görülmüştür. Bu gençlerin "Depresyon Ölçeği" puanları da anlamlı düzeyde yüksek çıktığı görülmüştür. Akran Örselenmesi sıklığı ile yüksek depresyon belirtilerinin ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. TBMM araştırma raporunda (2007) ise şiddetle karşılaşma konusunda kız ve erkek öğrenciler arasında hiçbir fark bulunmadığı belirtilmektedir. Gözüdok ve Kocaoğlu'nun (2006) "Okulda Dayak" adlı çalışmalarında ise öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%57.55) öğrencilere tokat attığını ve diğer yarısının ise, kulak, saç çektiği, silgi fırlattığı vurgulanmaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Problem

1. Saldırganlık eğiliminin öğrencinin benlik imgesinin cinsiyeti, yaşı, kaç kardeş olduğu, kaçınıcı çocuk olduğu, ailenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, ailenin bütünlüğü, babanın ilişkisi, ailenin ilişkisi, babanın öfkeli olup olmadığı, annenin öfkeli olup olmadığı, babanın alkol alıp almadığı, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği, dinlediği müzik türüne bağlı olarak ortak etkisi nedir?

Sayıtlılar

Bu araştırmada temel kabul edilen sayıtlılar:

1. Lise öğrencilerinin "Kişisel Bilgi Formu"nu, "Saldırganlık Ölçeği"ni, Offer Benlik İmgesi Ölçeği"ni anlayabilecek düzeyde oldukları kabul edilmiştir.

2. Veri toplama araçları olarak kullanılan "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu"nu, "Offer Benlik İmgesi Ölçeği"ne ve "Saldırganlık Ölçeği"ndeki sorulara içten yanıt verecekleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın bulguları lise öğrencilerine genellenebilmesi ile sınırlıdır.

2. Saldırganlık yönüne etki eden değişkenler “Öğrenci Kişisel Bilgi Formu” içinde yer alan değişkenlerle sınırlıdır.

3. Araştırmanın evreni Ankara'nın merkezindeki Cumhuriyet Lisesi, Bahçelievler Anadolu Lisesi, Ömer Seyfettin Lisesi, Dr. Binnaz Ege Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi'nin 9'uncu ve 10'uncu sınıflarındaki öğrenciler ile sınırlıdır.

4. Araştırmanın örneklemini evrenden seçilen liselerin 9'uncu ve 10'uncu sınıf öğrencilerinden random yöntemi ile seçilen 200 öğrenci ile sınırlıdır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, liselerin 9'uncu ve 10'uncu sınıfına giden öğrencilerin saldırganlık eğilimleri ile benlik imgeleri ve öğrencilerin demografik özelliklerinin (okul türü, cinsiyet, yaş, kaçınıcı çocuk olduğu, kaç kardeş olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın ilişkisi, anne ve babanın çocuğa davranışı, babanın alkol alıp almadığı, annenin ve babanın öfkeli olup olmadığı, boş zamanlarını nasıl geçirdiği, spor yapıp yapmadığı, ne tür müzik dinlediği gibi) ortak etkisini araştırmaktır.

Araştırmanın Önemi

Araştırmalar ve günlük ve basına yansıyan haberler göstermektedir ki, okullarımızda saldırganlık (kaba güç ve şiddet) giderek yoğunluk kazanmaktadır. Çocuklar ve gençler yaşanan kötü örneklerden etkilenmekte zaman zaman sorunlarına da bu tür yöntemlerle çözüm yoluna gitmektedirler. Çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan şiddet kültürüne karşılık olarak demokrasi kültürünü ve benliklerini geliştirmek gerekmektedir. Bu araştırma var olan durumu belirleme ve alınabilecek önlemlere ışık tutma bakımından önemlidir.

Yöntem

Bu araştırma genel tarama yöntemine dayanmaktadır. Öğrenciler ölçekleri araştırmacının eşliğinde sınıflarında yanıtlamışlardır.

Evren

Bu araştırmanın evrenini Ankara il merkezindeki Cumhuriyet Lisesi, Bahçelievler Anadolu Lisesi, Ömer Seyfettin Lisesi, Dr. Binnaz Ege Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi'nin 9'uncu ve 10'uncu sınıflarındaki öğrenciler oluşturmaktadır.

Örneklem

Bu araştırmada örneklem 2007-2008 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde oluşturulmuştur. Bu tarihte de uygulama yapılmıştır. Ankara il merkezindeki Cumhuriyet Lisesi, Bahçelievler Anadolu Lisesi, Ömer Seyfettin Lisesi, Dr. Binnaz Ege Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi'nin 9'uncu ve 10'uncu sınıflarından random yöntemiyle seçilen 200 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

1. Öğrenci Kişisel Bilgi Formu: Bu form araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu formda öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, annelerinin ve babalarının öğrenim durumları ve ailelerinin gelir düzeylerine ilişkin bilgileri vb. almaya yönelik ifadeler bulunmaktadır.

2. Saldırganlık Ölçeği: Araştırmanın bağımlı değişkeni olan, saldırganlık düzeyini belirlemek için Tuzgöl tarafından 1998 yılında, Kocaturk'un (1982) geliştirdiği "Saldırganlık Envanteri"nden yararlanılarak geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" kullanılmıştır. Saldırganlık ölçeği gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeyi amaçlamaktadır (Tuzgöl, 1998). Ölçek 30'u saldırganlık içerikli ve 15'i saldırgan içerikli olmamak üzere toplam 45 maddeden oluşmaktadır.

Saldırganlık ölçeği (5) Her zaman geçerli (4) Sıklıkla geçerli (3) Ara sıra geçerli (2) Nadiren geçerli (1) Hiç geçerli değil olmak üzere 5'li likert derecelendirme tipindedir. Ölçekteki 15 madde (2, 4, 8, 10, 13, 16, 24, 28, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 44) tersine puanlanan madde olduğundan puanlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği, saldırganlık düzeyinin arttığına göstergesidir. Saldırganlık ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 45, en yüksek puan ise 225'tir. Gümüş (2000) tarafından ise, Ankara Aydınlikevler Lisesinde 308 genel lise öğrencisi üzerinde "Saldırganlık Ölçeği"nin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı incelenmiş, ölçeğin iç güvenilirlik katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur.

3. Offer Benlik İmgesi Ölçeği: Bu ölçek ilk kez 1962 yılında Offer ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş ve lise öğrencilerinden seçilen geniş bir grup üzerinde normal ergenlik özelliklerini saptamak amacı ile kullanılmıştır. Geliştirildiği tarihten bu yana sadece ABD'de 400'den fazla çalışmada kullanılmış 30.000'den fazla ergene uygulanmıştır. Ayrıca ölçek

22 dile çevrilerek kullanılmıştır. Bu ölçek ergenlere kendi kendilerini değerlendirme olanağı sağlamak ve böylece standart bir soru listesi kullanılabilir. Ayrıca kişinin bazı alanlarda başarısız olabileceği de kabul edilmektedir. Ölçeğin özgün halinde 130 soru bulunmaktadır. 1988 yılında Offer ve arkadaşları bu ölçeğin kültürler arası ergenlik dönemine uygulanabilirliğini görmek ve değişik kültürlerde ortak olarak geçerliliği olan maddeleri saptamak amacı ile aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 10 ülkeden araştırmacılarla işbirliği yaparak toplam 5938 ergen üzerinde yaptıkları uygulamalar sonucunda 130 maddeden 99'unun evrensel ergenlik özelliklerini ölçebildiği sonucuna varmışlardır.

Uluslararası forumun ergenlerin benlik imgesini 5 boyutta (psikolojik, sosyal, cinsel, ailesel ve baş etme) değerlendirdiği kabul edilmektedir. Ülkemizde ölçeğe ait geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları 1989'da İnanç tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kültürlerarası karşılaştırmalarda kullanılabilirliğine karar verilen 99 soruluk formu 1991 yılında Özbay ve arkadaşları tarafından dilimize çevrilmiş hali bu araştırmalarda kullanılmıştır. 1993'te Şahin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapmıştır. 739 ergenle yaptığı çalışmada, ölçeğin 99 maddelik biçimiyle, toplam örneklemdeki güvenilirliği 88 olarak bulunmuştur. OBİÖ'nin toplam ölçek Cronbach Alfa değeri 13 ve 18 yaş arasındaki gruplarda 84 ile 90 arasında değişmektedir. Ölçüt bağlantılı geçerlik: BDÖ, STAI-T, Sosyal Destek, Yaşam Doyumu ve Gelecek beklentisi gibi testlerle, OBİÖ-99 toplam puanları ve alt ölçek puanlarının korelasyonları yaş ve cinsiyetlere göre ayrı ayrı hesaplanmıştır. OBİÖ-99 toplam puanı ile pozitif ilişkiler bulunmuştur.

13-19 yaş grubu ergenlere uygulanan Offer Benlik İmgesi Ölçeğinin alt ölçekleri ve yansıttığı kabul edilen özellikler şunlardır: OSIQ 99'da ergenler, her maddeye kendilerini tamamlama derecesine göre "çok iyi"den başlayarak "hiç"e kadar giden 6 seçenektan birini işaretleyerek, yanıt verirler. Ölçekte kullanılan her ifadenin, sürekli olarak tek yönde (olumlu veya olumsuz) cevaplandırılmasını önlemek, ergenin yanıt verirken daha iyi düşünmesini sağlamak amacıyla, maddelerin yarısı olumlu, yarısı olumsuz ifadeler biçiminde verilmektedir. Olumlu ifadeler "bana çok uygun değil" diyenlerle, olumsuz ifadeler "bana çok uygun" diyenleri aynı yönde değerlendirebilmek amacıyla olumsuz ifadelerin seçeneklerine verilen cevapların analizi arasında puanlar oluşturulurken, sayısal değerleri tersine çevrilmektedir. Tersine çevrimli (olumsuz ifade içeren) maddeler, her alt ölçeğe göre aşağıda verilmektedir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine sınıf açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, lise 10'uncu sınıfta okuyan ve düşük düzeyde saldırganlık eğilimi gösteren öğrencilerin (Benlik imgesi $\bar{x}=241,50$) 9'uncu sınıf öğrencilerine (Benlik imgesi $\bar{x}=231,09$) göre daha olumlu bir benlik imgesi içinde oldukları söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, lise 10'uncu sınıfta okuyan ve orta düzeyde saldırganlık eğilimi gösteren lise öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=267,44$) 9'uncu sınıf öğrencilerine (Benlik imgesi $\bar{x}=266,77$) göre daha olumlu bir benlik imgesi içinde oldukları görülmektedir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, lise 9'uncu sınıfta okuyan ve yüksek düzeyde saldırganlık eğilimi gösteren lise öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=295,80$), 10'uncu sınıf öğrencilerine (Benlik imgesi $\bar{x}=269,81$) göre daha olumlu bir benlik imgesi içinde oldukları görülmektedir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=2,521$ $P=0,083$; Levene test sonuçları: $F(5, 194)=0,610$; $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine okul türü açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, Cumhuriyet Lisesi öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=249,62$) diğer lise öğrencilerine göre daha olumlu benlik imgesi içinde oldukları Dr. Binnaz Ege Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=221,29$) ise diğer liselere göre benlik imgesini daha olumsuz olarak algıladıkları söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında Cumhuriyet Lisesi öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=285,23$) diğer lise öğrencilerine göre daha olumlu benlik imgesi içinde oldukları, Dr. Binnaz Ege Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=282,08$) ise diğer liselerdeki öğrencilere göre daha olumsuz benlik imgesi içinde oldukları söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında Cumhuriyet Lisesi öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=288,52$) diğer lise öğrencilerine göre daha olumlu benlik imgesi içinde oldukları, Dr. Binnaz Ege Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=270,33$) ise diğer liselerdeki öğrencilere göre daha olumsuz benlik imgesi içinde oldukları söylenebilir. Varyans analizi

sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,491$ $P=0,815$; Levene test sonuçları: $F 11, 188=0,569$; $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine cinsiyet açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, kız öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=242,03$) erkek öğrencilere (benlik imgesi $\bar{x}=224,82$) göre daha olumlu benlik imgesi içinde oldukları söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında erkek öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=270,89$) kız öğrencilere (benlik imgesi $\bar{x}=269,21$) göre daha olumlu benlik imgesi içinde oldukları söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında kız öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=291,75$) erkek öğrencilere (benlik imgesi $\bar{x}=268,36$) göre daha olumlu benlik imgesi içinde oldukları söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F= 2,222$ $P=0,111$; Levene test sonuçları: $F 5, 194=0,994$; $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine yaş etkeni açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, 17 yaşındaki öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=263,50$) benlik imgesini diğer tüm yaş gruplarına göre daha olumlu algıladıkları, 14 yaşındaki lise öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=230,10$) ise benlik imgesini diğer yaş gruplarına göre daha olumsuz algıladıkları söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında 16 yaşındaki lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=273,82$) benlik imgesini diğer yaş gruplarına göre daha olumlu algıladıkları 17 yaşındaki lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=273,82$) ise benlik imgesini diğer yaş gruplarına göre daha olumsuz algıladıkları söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında 15 yaşındaki lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=287,08$) benlik imgelerini diğer yaş gruplarına göre daha olumlu algıladıkları, 14 yaşındaki lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=245,00$) ise benlik imgelerini diğer yaş gruplarına göre daha olumsuz algıladıkları söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=1,061$ $P=0,387$; Levene test sonuçları: $F 11, 118=0,665$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine kardeş sayısı açısından düşük düzeyde saldırganlık

eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, 2 kardeş olan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=244,03$) benlik imgelerinin tüm diğer kardeş sayılarına göre daha olumlu olduğu, 3 kardeş olan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=218,38$) ve benlik imgelerinin ise daha olumsuz olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında tek çocuk olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=276,89$) benlik imgelerinin diğer kardeş sayılarına göre daha olumlu olduğu, iki kardeş olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=264,47$) benlik imgelerinin ise daha olumsuz olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında 4 kardeş olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=286,63$) benlik imgesinin diğer kardeş sayılarındaki öğrencilere göre daha olumlu olduğu, tek çocuk olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=263,11$) benlik imgelerinin ise diğer kardeş sayılarındaki öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $P=0,823$; $P=0,569$ Levene test sonuçları: $F 13,186=0,722$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine çocuk sırası açısından, düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, ikinci sırada yer alan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=218,17$) benlik imgesinin diğer sıradaki öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, dördüncü sırada yer alan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=218,17$) benlik imgesinin ise diğer sıralardaki öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında üçüncü sırada olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=251,75$) benlik imgesinin diğer sıradakilere göre daha olumsuz olduğu, dördüncü sırada yer alan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=279,50$) benlik imgesinin ise diğer sıradaki öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, ikinci sırada olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=283,93$) benlik imgelerinin diğer sıradaki lise öğrencilerine göre daha olumlu olduğu, üçüncü sıradaki öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=273,56$) benlik imgesinin ise diğer sıradaki öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,929$ $P=0,475$; Levene test sonuçları: $F 12,187=1,065$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine annelerinin eğitim düzeyi açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, anneleri ortaokul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=252,00$) benlik imgesinin diğer öğrencilere (annelerinin eğitim düzeyi farklı olan) göre daha olumlu olduğu, anneleri lise ve dengi okul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=225,56$) benlik imgesinin diğerlerine göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, anneleri okur-yazar veya ilkökul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=277,50$) benlik imgesinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, anneleri lise ve dengi okul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=283,93$) benlik imgesinin ise diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, anneleri ortaokul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=269,50$) benlik imgesinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, anneleri üniversite ve yüksek okul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=285,18$) benlik imgesinin ise diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,380$ $P=0,954$; Levene test sonuçları: F 17, 182=1,181; $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine babanın eğitim düzeyi açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babaları okur-yazar veya ilkökul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=249,80$) benlik imgesinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, babaları ortaokul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=225,89$) benlik imgelerinin ise diğerlerine göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında babaları ortaokul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=275,25$) benlik imgesinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, babaları okur-yazar veya ilkökul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=238,67$) benlik imgelerinin ise diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babaları okur-yazar veya ilkökul mezunu olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=257,50$) benlik imgesinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, babaları üniversite veya yüksek okul mezunu olan lise öğrencilerinin benlik imgesinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında

0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir; $F=0,939$ $P=0,485$; Levene test sonuçları: $F 15, 184=1,170$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine anne ve babanın var olup olmaması açısından düşük, orta ve yüksek düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralıklarına bakıldığında, öğrencilerin yüzde doksan sekiz gibi bir oranının annemle babam beraber ve sağ demeleri nedeni ile bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Ancak düşük düzeyde saldırganlık eğiliminde benlik imgesi puanı ortalaması $\bar{x}=230,88$ orta düzeyde saldırganlık eğiliminde, benlik imgesi puanı ortalaması $\bar{x}=265,33$, yüksek düzeyde saldırganlık eğiliminde (benlik imgesi puanı ortalaması $\bar{x}=276,40$ olan lise öğrencilerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olumlu benlik imgesine sahip oldukları söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,404$ $P=0,05$; Levene test sonuçları: $F 10, 189=0,883$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine baba ile olan ilişkiden memnuniyet açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babaları ile olan ilişkiden memnun olmayan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=312,33$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, beklenenin aksine babaları ile olan ilişkiden memnun olan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=228,15$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında baba ile olan ilişkiden memnun olmayan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=307,40$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, burada da beklenenin aksine babaları ile olan ilişkiden memnun olan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=256,61$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, baba ile ilişkiden kısmen memnun olan (kısmen de memnun olmama anlamını taşımaktadır.) lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=295,36$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, burada da beklenenin aksine babaları ile olan ilişkiden memnun olan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=274,04$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,993$ $P=0,413$; Levene test sonuçları: $F 8, 185=0,626$ $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine anne ile olan ilişkiden memnuniyet açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, anne ile olan ilişkiden kısmen memnun olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=273,83$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, anne ile olan ilişkiden memnun olan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=227,16$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında anne ile olan ilişkiden kısmen memnun olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=266,83$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, anne ile olan ilişkiden memnun olan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=265,31$) beklenenin aksine, benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında anne ile olan ilişkiden kısmen memnun olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=306,82$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, anne ile olan ilişkiden memnun olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=271,13$) beklenenin aksine, benlik imgelerinin diğer lise öğrencilerine göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=2,293$ $P=0,061$; Levene test sonuçları: $F=8,191=1,682$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine anne ve babanın birbiri ile olan ilişkisinin iyi olup olmaması açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, anne ve babasının ilişkisi kötü olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=317,00$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu, anne ve babasının ilişkisi iyi olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=229,02$) beklenenin aksine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında anne ve babasının ilişkisi kötü olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=337,67$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu anne ve babasının ilişkisi iyi olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=260,83$) beklenenin aksine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerinin ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, anne ve babasının ilişkisi kötü olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=301,17$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu anne ve babasının ilişkisi iyi olan lise öğrencilerinin (benlik

imgesi $\bar{x}=301,17$) beklenenin aksine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=1,080$ $P=0,388$; Levene test sonuçları $F(8, 185) = 0,657$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine babanın öfke derecesi açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babası çok az öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=227,21$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, babası çok fazla öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=292,25$) beklenenin aksine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerinin ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babası çok az öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=256,18$) diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, babası çok fazla öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=299,30$) beklenenin aksine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babası çok az öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=277,15$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu, babası çok fazla öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=304,67$) benlik imgelerinin ise diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,476$ $P=0,753$; Levene test sonuçları: $F(8, 185)=0,372$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine annenin öfke derecesi açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, annesi kısmen öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=233,70$) diğer öğrencilere göre benlik imgelerinin daha olumlu olduğu, annesi çok fazla öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=329,50$) benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, annesi kısmen öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=266,62$) diğer öğrencilere göre benlik imgelerinin daha az olumlu olduğu, annesi çok öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=276,33$) ise beklenenin aksine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına

bakıldığında, annesi çok az öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=277,32$) diğer öğrencilere göre benlik imgelerinin daha az olumlu olduğu, annesi çok fazla öfkeli olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=296,33$) ise beklenenin tersine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=3,025$ $P=0,051$; Levene test sonuçları: $F 8, 185=0,372$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine babanın tutumları açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babası otoriter olan lise öğrencilerinin (Benlik imgesi $\bar{x}=281,67$) beklenenin tersine diğer öğrencilere göre daha çok olumlu beden imgesine sahip oldukları, babaları demokrat olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=227,06$) ise benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha az olumlu olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babası ilgisiz olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=293,63$) beklenenin tersine diğer öğrencilere göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları, babaları demokrat olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=259,67$) ise benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha az olumlu olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babası demokrat olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=285,25$) beklendiği gibi diğer lise öğrencilerine göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları, babaları ilgisiz olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=256,90$) ise benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha az olumlu olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=3,861$ $P=0,05$; Levene test sonuçları: $F 8$; $185=1,262$; $p>0,05$

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine annenin tutumları açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, annesi otoriter olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=295,40$) beklenenin tersine diğer öğrencilere göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları, anneleri demokrat olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=228,81$) ise beklenenin tersine benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha az olumlu olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, annesi demokrat olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=266,18$) beklendiği gibi diğer öğrencilere göre daha çok olumlu

benlik imgesine sahip oldukları, anneleri otoriter olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=243,6$) ise benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha az olumlu olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, annesi ilgisiz olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=297,75$) beklenenin tersine diğer lise öğrencilerine göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları, anneleri demokrat olan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=274,82$) ise beklenenin tersine diğer öğrencilere göre daha az olumlu olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=2,156$ $P=0,076$; Levene test sonuçları $F 8,191=0,705$; $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine babanın alkol alma sıklığı açısından düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, babası hiç alkol almayan öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=231,72$) beklenenin tersine diğer öğrencilere göre daha az olumlu benlik imgesine sahip oldukları, babaları ara sıra içki alan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=234,10$) ise benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha çok olumlu olduğu söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında babası hiç alkol almayan öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=266,52$) diğer öğrencilere göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları, babaları ara sıra alkol alan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=263,19$) ise benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha az olumlu olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında babası hiç alkol almayan öğrencilerin diğer öğrencilere (benlik imgesi $\bar{x}=280,39$) göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları, babaları ara sıra alkol alan lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=278,08$) de benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=1,369$ $P=0,246$; Levene test sonuçları: $F 8, 145=1,544$; $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin, saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine boş zamanlarını nasıl geçirdiklerine ilişkin olarak düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, boş zamanlarını ders çalışarak geçiren öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=255,00$) diğer öğrencilere göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları, boş zamanlarını sinema tiyatroya giderek geçiren öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=223,90$) diğer öğrencilere göre daha az olumlu

benlik imgesine sahip oldukları söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında boş zamanlarını bilardo salonu, kafe gibi mekanlara giderek geçiren öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=275,29$) diğer öğrencilere göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları, boş zamanlarını sinema, tiyatro gibi kültürel etkinliklere giderek geçiren lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=260,10$) ise diğer öğrencilere göre daha az olumlu benlik imgesine sahip oldukları söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, boş zamanlarını spor yaparak geçiren lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=271,29$) diğer öğrencilere göre daha az olumlu benlik imgesine sahip oldukları, boş zamanlarını ders çalışarak geçiren lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=295,50$) ise diğer öğrencilere göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,30$ $P=0,950$; Levene test sonuçları: $F 15, 184=1,882$ $p>0,05$.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ve benlik imgelerinin olumluluk düzeylerine hangi müzik türünü dinlediklerine ilişkin olarak düşük düzeyde saldırganlık eğilimini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, Türk halk müziği dinleyen öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=262,40$) diğer öğrencilere göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları, klasik müzik dinleyen öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=222,00$) diğer öğrencilere göre daha az olumlu benlik imgesine sahip oldukları söylenebilir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında arabesk, fantezi müzik dinleyen öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=249,50$) diğer öğrencilere göre daha az olumlu benlik imgesine sahip oldukları, Türk halk müziği dinleyen öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=296,60$) ise diğer öğrencilere göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları söylenebilir. Yüksek düzeyde saldırganlık eğilimlerini ortaya koyan puan aralığına bakıldığında, Türk pop müziği dinleyen lise öğrencilerinin (benlik imgesi $\bar{x}=266,61$) diğer öğrencilere göre daha az olumlu benlik imgesine sahip oldukları, yabancı müzik dinleyen öğrencilerin (benlik imgesi $\bar{x}=286,38$) ise diğer öğrencilere göre daha çok olumlu benlik imgesine sahip oldukları söylenebilir. Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın elde edilmediği görülmektedir: $F=0,933$ $P=0,504$; Levene test sonuçları: $F 17, 182=1,057$; $p>0,05$

SONUÇ

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve sınıf düzeyinin ortak etkisine bakıldığında, düşük ve orta düzeyde saldırganlık eğilimi bakımından incelendiğinde 10'uncu sınıf öğrencilerinin 9'uncu sınıf öğrencilerine göre daha olumlu bir benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Yüksek saldırganlık eğilimi bakımından incelendiğinde ise 9'uncu sınıf öğrencilerinin 10'uncu sınıf öğrencilerinden daha olumlu bir benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 düzeylerinde anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Yağışhan, Sünbül ve Yücelalan'ın (2007) araştırmasında, Eğitim Fakültesinin Güzel Sanatlar Bölümü öğrencileri ile Eğitim Fakültesinin diğer bölümlerinde okuyan öğrenciler arasında benlik imgesinin sınıf düzeyi açısından farklılık göstermediği vurgulanmaktadır. Ortacıoğlu'nun (2009) müzik öğretmeni adaylarının benlik saygıları ile ilgili araştırmasında ise, sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadığı belirtilmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve okul türlerinin ortak etkisine bakıldığında, düşük orta ve yüksek saldırganlık düzeyi bakımından incelendiğinde, Cumhuriyet Lisesi öğrencilerinin hem genel lise öğrencilerine göre hem de Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha olumlu benlik imajına sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 düzeylerinde anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Yıldırım (2007), Kapıkıran ve Fiyakalı (2006), Erdem, Eke, Ögel ve Tamer'in (2006) farklı liselerde yaptıkları araştırmada genel lisede okuyan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla şiddete başvurduğu ve akran baskısına uğradığı belirtilmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve cinsiyet açısından ortak etkisine bakıldığında düşük, orta ve yüksek saldırganlık düzeyi bakımından incelendiğinde kız öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 düzeylerinde anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Çevik ve Atıcı'nın (2009) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma ile paralellik göstermektedir. Yağışan, Sünbül ve Yücelalan'ın (2007) araştırmasında ise cinsiyet açısından, benlik imgelerinde anlamlı düzeyde bir fark olduğu vurgulanmaktadır. Yıldırım (2007), Kapıkıran ve Fiyakalı (2006), Erde, Eke, Ögel ve Tamer'in (2006) farklı liselerde yaptıkları araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla şiddete

başvurduğu ve akran baskısı ile daha fazla karşılaştıkları belirtilmektedir. Ortacıoğlu'nun (2009) müzik öğretmeni adaylarının benlik saygıları ile ilgili araştırmasında ise, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadığı vurgulanmaktadır.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve yaş açısından ortak etkisine bakıldığında, düşük saldırganlık düzeyi bakımından 17 yaşındaki çocukların diğerlerine göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Orta düzeyde 16 yaşındakiler, yüksek düzeyde saldırganlık eğilimi bakımından ise 15 yaşındaki öğrencilerin diğer yaş gruplarına göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Tatoğlu, Ocakcı ve Özlem'in (2010) 15-17 yaş lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmaya göre, bu yaş grubundaki öğrencilerin benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Ortacıoğlu'nun (2009) müzik öğretmeni adaylarının benlik saygıları ile ilgili araştırmasında ise, yaş değişkeni ile benlik saygısı puanları arasında daha büyük yaştaki öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunduğu belirtilmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve kardeş sayısı açısından ortak etkisine bakıldığında, düşük saldırganlık eğilimi bakımından 2 kardeş olanların benlik imgesi daha olumlu olduğu, orta saldırganlık eğilimi bakımından tek çocukların benlik imgesinin daha olumlu olduğu, yüksek saldırganlık eğilimi bakımından ise 4 kardeş olanların benlik imgelerinin daha olumlu olduğu görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Tatoğlu, Ocakcı ve Özlem'in (2010) araştırmasında akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin benlik saygılarının da yüksek olduğu görülmektedir. Kardeş sayısı etkeninin etkili olmadığı vurgulanmaktadır.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve kaçınıcı çocuk olduklarına göre, ortak etkisine bakıldığında, düşük ve orta saldırganlık eğilimi bakımından 4'üncü sıradaki öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Yüksek saldırganlık eğilimi bakımından ise 2'inci sırada yer alan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Bolkar (2005), Tatoğlu, Ocakcı ve Özlem'in (2010) araştırmalarını destekler nitelikte bulgu elde edildiği görülmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve annenin eğitim düzeyi açısından ortak etkiye bakıldığında, düşük saldırganlık eğilimi bakımından anneleri ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları, orta saldırganlık eğilimi bakımından anneleri okur-yazar ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları, yüksek saldırganlık eğilimi bakımından ise anneleri yüksek okul ve üniversite mezunu olan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Bolkar'ın (2005) araştırmasında disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin benlik imgeleri ve problem çözme becerilerinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı vurgulanmaktadır.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve babanın eğitim düzeyi açısından ortak etkiye bakıldığında, düşük saldırganlık eğilimi bakımından babaları okur-yazar ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları, orta saldırganlık eğilimi bakımından babaları ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları, yüksek saldırganlık eğilimi bakımından babaları yüksek okul veya üniversite mezunu olan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Bolkar'ın (2005) araştırmasında disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin benlik imgeleri ve problem çözme becerilerinin babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı vurgulanmaktadır. Yıldırım'ın (2007) liselerde yaptığı araştırmada da ise başvuran ergenlerin babalarının eğitim düzeylerinin şiddete başvurmamış ergenlere göre daha düşük bulunduğu vurgulanmaktadır.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, benlik imgeleri ve anne ve babanın var olup olmaması açısından bakıldığında, yüksek saldırganlık eğilimi bakımından, anne ve babası beraber ve sağ olan öğrencilerin diğer saldırganlık eğilim düzeylerinde olan öğrencilere göre daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Taysi'nin (2000) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada da, aileden algılanan sosyal destek yüksek ise öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları belirtilmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve baba ile ilişkileri açısından memnun olup olmama bakımından ortak etki

incelendiğinde, düşük, orta ve yüksek saldırganlık eğilimi düzeyi bakımından baba ile olan ilişkiden memnun olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha olumsuz bir benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve anne ile olan ilişkiden memnuniyet açısından ortak etkiye bakıldığında, düşük, orta ve yüksek saldırganlık eğilimi bakımından anne ile olan ilişkiden kısmen memnun olan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları ancak anne ile olan ilişkiden memnun olan öğrencilerin ise diğer öğrencilere göre daha olumsuz benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve anne ve babanın birbirleri ile olan ilişkisinin iyi olup olmaması açısından ortak etkiye bakıldığında, düşük, orta ve yüksek saldırganlık eğilimi bakımından anne ve baba ilişkisi iyi olan öğrencilerin benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Bu sonuca karşı Taysi'nin (2000) Ankara'daki üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmaya göre aileden algılanan sosyal destek ile benlik imgesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayan'ın (2007) araştırmasında anne ve babaları arasında şiddet olan çocukların saldırganlık eğilimlerinde anlamlı bir farklılık görülmediği belirtilmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve babanın öfke derecesi açısından ortak etkiye bakıldığında, düşük, orta ve yüksek saldırganlık eğilimi bakımından babaları çok öfkeli olan lise öğrencilerinin benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir. Bunun dışında babaları çok öfkeli olan öğrencilerin ise düşük, orta ve yüksek saldırganlık eğilim bakımından daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Bolkar'ın (2005) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında ise aile içindeki şiddetin, düşük benlik imgesi ve düşük problem çözme becerisine yol açtığı vurgulanmaktadır.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, benlik imgeleri ve annenin öfke derecesi açısından ortak etkiye bakıldığında, düşük, orta ve yüksek

saldırganlık eğilimi bakımından anneleri çok az öfkeli olan lise öğrencilerinin benlik imgelerinin diğer öğrencilere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir. Beklenenin aksine anneleri çok öfkeli olan öğrencilerin ise düşük, orta ve yüksek saldırganlık eğilimi bakımından daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Ayan'ın (2007) aile içinde şiddete uğrayan çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada ailede şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve babanın alkol alma sıklığı açısından ortak etkiye bakıldığında, düşük saldırganlık eğilimi bakımından babaları hiç alkol almayan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha az olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Orta ve yüksek saldırganlık eğilimi bakımından babaları hiç alkol almayan öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir.

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, benlik imgeleri ve boş zamanlarını nasıl geçirdiklerine ilişkin olarak ortak etkiye bakıldığında, düşük ve yüksek saldırganlık eğilimi bakımından boş zamanlarını ders çalışarak geçiren öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Orta düzeyde saldırganlık eğilimi bakımından boş zamanlarını kafe, bilardo salonu gibi mekanlara giderek geçiren öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı düzeyde bir farkın elde edilmediği görülmektedir. Erkan ve Sağlam Saföz'ün (2009) ilköğretim öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik olarak hazırlanan grup rehberliği programının öğrencilerin saldırgan davranışlarını azaltmada etkili olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca boş zaman eğilimlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmalar (Demiray, 1987; Dikici, 1994; Gülbahçe, 1996; Süzer, 1997; Özçalıküşu, 1999; Uysal, 2001; Bayraktar, 2003; Kırkpınar, 2004; Kaya, 2003; Yavaş Karataş, 2006; Akt: Erkan, Sağlam Saföz, 2009)

Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri benlik imgeleri ve dinledikleri müzik türleri açısından ortak etkisine bakıldığında, düşük ve orta saldırganlık eğilimi bakımından halk müziği dinleyen öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Yüksek saldırganlık eğilimi bakımından pop müziği dinleyen öğrencilerin daha olumlu benlik imgesine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında 0,01 ve 0,05 anlamlı

düzye bir farkın elde edilmediği görölmektedir. Ortacıoğlu'nun (2009) müzik öğretmeni adaylarının benlik saygıları ile ilgili araştırmasında ise, öğrencilerin akademik başarılarının ve çalgı başarılarının öğrencinin benlik saygısı puanlarını etkilediği vurgulanmaktadır.

ÖNERİLER

1. Bu araştırmaların ışığında okullarda öğretmen ve yöneticilere yönelik bilgilendirme ve farkındalık eğitimi verilmelidir.

2. Aileler araştırmaların sonuçlarından haberdar edilip, onlarla çalışmalar yapılmalıdır.

3. Öğrencilere yönelik;

Okullarda öfke kontrolü çalışmalarına yer verilmeli. Rehberlik servisi öfke yönetimi çalışmalarına ağırlık vermelidir.

Akran zorbalığını önlemek için akran arabuluculuğunu hayata geçirmeli. Arkadaşlık becerileri, sosyal ilişkileri başlatma ve sürdürme becerileri gibi programlara yer vermeli.

Okul rehberlik servisi uzmanları ve öğretmenler öğrencilere atılgan davranışlar kazandıracak "atılganlık eğitimi programı" uygulamalıdır.

Okul rehberlik servisi uzmanları ve öğretmenler öğrencilerin çatışma çözüme becerilerini geliştirmek için çatışma çözümleri eğitim programları uygulamalı, çatışmayı şiddet içermeyen yollarla çözebilmeleri için gereksinme duydukları bilgi ve becerileri kazandırmayı hedeflemelidirler. Akgün ve Araz'ın (2010) çatışma çözümleri eğitim programı gibi programlar bu çalışmalara destek niteliğindedir.

Okul rehberlik servisi uzmanları öğrencilerin benliğini geliştirici çalışmaları öğretmen ve velileri de katarak birlikte gerçekleştirmek için girişimlerde bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akgün,S ve Araz,A. (2010). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz: Bir Çatışma Çözümü Eğitim Programı Tanıtımı. İstanbul Doğu Üniversitesi Dergisi.11 (1) 2010,1-17
- Akman, B. (2004) Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:14. Sayı:2. Sayfa.175-183. Elazığ.
- Avsaroglu, S., Üre, Ö. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stilllerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler
- Ayan, Sezer.(2007).Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. Anatolian. Journal of Psychiatry. 8: 206-214.
- Banahene, N.O., Owusu, A., Francis, K. (2008). Adolescent Students Beliefs About Aggression and the Association Between Beliefs and Reported Level of Aggression; A Study of Senior High School Students in Ghana. Australian Journal of Educational & Developmental Psychology. Vol.8, pp. 66-71.
- Bolkar, A. (2005). Disiplin Cezası Almış Lise Öğrencilerine Problem Çözme Becerisi ve Benlik İmgesi. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı. Lefkoşa. K.K.T.C.
- Cogan, J. Torney, Purta, J., E. Anderson, P. (1998). Knowledge and Attitudes Toward Global Issues: Students in Japan and the United States. Comparative Education Review, 32(3), 282-298.
- Corey, G. (1981) Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy. California.
- Cüceloğlu D. (1997). İlimizdeki Çocuk. Ankara. Remzi Kitabevi.
- Çevik, B., G., Atıcı, M. (2009). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt; 6. Sayı;1.
- Dervent, F.(2007). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dervent, F., Arslanoğlu, E., Şenel, Ö. (2010). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği). Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt:7. Sayı:1.
- Dizmen, H., Gürsoy, F. İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıfa Devam Eden Anne Yoksunu Olan ve Olmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. Kastamonu Eğitim Dergisi. Cilt: 13. No: 2. S: 437-446. Ekim. 2005.
- Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Ocak 2011 Cilt 1 Sayı 1 (1-31)

- Durmuş, E., Gürkan, U. (2003). Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri VÜ. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi.
- Enç, M. (1974). Ruhbilim Terimleri Sözlüğü. Ankara. TDK, Yayını.
- Erdem,G., Eke,C., Ögel,K. Ve Tamer,S.(2006). Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı. Bağımlılık dergisi.7,3,111-116.
- Erdinç, G.A., (1995). İzmir İli Lise Öğrencilerinde Benlik İmajı – Başarı İlişkisi.İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ericson, E.H. (1968). “Identity an Id Enstitu Pillusion” in C. Gordon and K.J. Gerpen (Eds) The Self in Social. Interaction Vol. I. Classic and Contemporary Perspectives. N.Y.I. John Willy and Sons inc.
- Erkan,Z. ve Sağlam Saföz,P.(2009).Boş Zamanları Değerlendirmeye Yönelik Hazırlanan Grup Rehberliği Programının Öğrencilerin Saldırgan Davranışları Üzerindeki Etkisi.Bildiri.Trends and Issues of Educational Research.The First İnternational Congre of Educational Research. May 1-3. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Gardner, R. C. And Lambert, W.E. (1972). Attitudes and Motivation in Second Language. W.44. Learning Rowley, Newbury House.
- Geçten, E. (1998). İnsan Olmak. İstanbul. Remzi Kitabevi. (19. Basım).
- Gorman –Smith, D.,Tolan, P. & Henry, BD.(2000). “ A Developmental-Ecological Model of the Relation of Family Functioning to Paterns of Delinquency” Journal of Quatitativ Crimonology Volume 16, Number 2,pp. 169198.June.
- Gorman-Smith, D., Tolan, P., & Henry, B.D.(2004). “Exposure to Comunity Violence and Violence Perpetration: The Protective Effects of Family Fannetionnig”, Journal Clinical Child and Adolescent Psychology. Volume 33, Issue pp 434-449, 3 August.
- Gorman–Smith, D., Tolan, Telli., & Huesman R. L.(1996). “The of Family Functioning Violence Among İner-city Minority Youths”, Journal of Family. Psychology. Volum 10, Number 2, pp. 115-129.
- Gözüdok, F. D., Er, O ve Karacaoğlu, C.(2006). Okulda Dayak. (1992 ve 1996 Yılları Karşılaştırması) Eğitim Sen. İstanbul. “Şiddet ve Okul, Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler”, Sempozyumu.
- Günday, R. (2007). Yabancı Dil Öğretiminde Başarısızlığa Neden Olan Etmenler Üzerine Bir Araştırma, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 175.
- Güngör, A. (1989). Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler. Ankara. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Güstavo, S. M., Gideon, F. & Zvi, E.(2003). Attitudes Supporting Violence and Aggressive Behavior Among Adolescents in Israel, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 18, No: 10, pp. 1132-1148.
- Hamarta, E., Demirbaş, E. (2009). Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi, *Konya. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21.
- Hatunoğlu, A. (1994). Ana-Baba Tutumları ile Saldırganlık Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum. Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Hurd, Z.P, Nicoladis, E. (2009). Sex Differences in the Use of İndirect Appression in Adult Canadians. *Evolutionary Psychology*. www.epsournal.net.7(2):146.159
- James, W. "The Self"; Inc, Godon ve K.J. Gergen (1968). (Eds), *The Self in Social Interaction*. Vol. I. Classic and Contemporary Perspectives. N.Y. Sohn Wiley and Sons inc.
- Kapıkıran,N.A. ve Fiyakalı,C.(2005). Lise Öğrencilerinde Akran Baskısı ve Problem Çözme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3/A Araştırma Eğitim Danışmanlık LTD.
- Kepeçoğlu, M. (1999). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul. Alkım Yayınevi,
- Kırmoğlu, H., Parlak, N., Dereceli, Ç., Kopoğlu, A. (2002). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Spora Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Niğde Üniversitesi. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. Cilt.2. Sayı.2.
- Köksal, Aydın.(2000). *Yabancı Dille Öğretim*.Ankara. Öğretmen Dünyası Dergisi.
- Kuruöz, M., Koç, M. (2007). İlköğretim Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyi, XVI. Eğitim Bilimleri Kongresi. Tokat. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi-8 Eylül.
- Lindfors, K., Elovainio, M., Sinkkonen, J., Aalberg, V., Uuorinen, R. (2005). Construct Validity of the Other Self-Image Questionnair and its Relationship With self-esteem, depression and ego development, *Journal of Youth and Adolescence* August V. 34. İ. 4. P. 389 (12).
- Maslow, A. (1968). *Ha. Toward a Psychology* Second Edition New York: D. Van Nostrand Company.
- Mead, G. H. (1968). "The of the Self in K.J. Gergen (Eds), *The Self in Social Interaction* Vol.2. Classic and Contemporary Perspectives. N.Y. John Wiley and Sons. Inc.
- Mead. G.H.(1968). "The of the Self in K.J. Gergen (Eds), *The Self in Social Interaction* Vol. 2. Classic and Contemporary perspectives.
- Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Ocak 2011 Cilt 1 Sayı 1 (1-31)

- Ortacıoğlu, S. G. (2009). Müzik Öğretmeni Adaylarının Benlik Saygısı Düzeyleri İle Akademik ve Çalgı Başarılarının Karşılaştırılması. Diyarbakır Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. S.13. Sayfa: 141-150.
- Öner, U. (1982). “Benlik Kavramı ve Meslek Benlik Kavramı Arasındaki Farkın Akademik Başarı İle İlişkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi; Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Öner, N.(2006). Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler. İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Yayını Genişletilmiş İkinci Baskı.
- Özgüven, İ. E.(1974). Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler. Ankara; Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Özoğlu, S. Ç.(1997). Psikolojik Danışmada Benlik Kavramı, Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Sayı: 8. s. 93-112.
- Rogers, C. (1951). Client Centered Thearophy; Its Current Practice Implications and Theory Boston. Houghton Mifflin Company.
- Sezer, A. (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. Anatolian Journal of Psychiatry. Sayfa. 8: 208-214.
- Şahin, H. (2006) Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. Cilt. III. Sayı. 26. Eylül.
- Tatoğlu, N., Ocakcı, A., Öztürk, Ç. (2010). Zonguldak İl Merkezinde 15-17 Yaş Grubu Genel Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısının Akademik Başarıya Etkisi. <http://www.millipediatri.org.tr/bildiriler.HP-13.htm>. İnternette indiriliş tarihi 11.2.2010.
- Taysi, E. (2000). Benlik Saygısı, Arkadaşlardan ve Aileden Sağlanan Sosyal Destek. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu Raporu. (2007). Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi. Sayı. 1413.
- Yağışhan, N., Sünbül, A.M., Yücelan, Ö.B. (2007). Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar ve Diğer Bölüm Öğrencilerinin Benlik İmgesi ve Denetim Odaklarının Karşılaştırılması. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı. 22. S.243-262.
- Yıldırım, M. (2007). Şidete başvuran ve Başvurmayan Ergenlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Akran Baskısı Düzeyleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.